

Кіт у чоботях (стисло)

Микола Хвильовий

<...> "Отже, про глухе слово: Гапка, Гапка — глухо; ми її не Ганка, а товариш Жучок. Це так, а то — глухо.

А от гаптувати — це яскраво, бо гаптувати: вишивати золото або сріблом.

...А то буває гаптований захід, буває схід, це — коли підводиться або лягає заграва.

Гаптований — запашне слово, як буває лан у вересні або трави в сіновалах — трави, коли йде з них дух біля плавневої осоки.

Гапка — це глухо.

Ми її: товариш Жучок.

І личить.

І...От вона:

Це тип: "кіт у чоботях". Знаєте малюнки за дитинства: "кіт чоботях " ? Він дуже комічний. Але він теплий і близький, як неньчина рука з синьою жилкою, як прозорий вечір у червінцях осені.

"Кіт у чоботях" — це товариш Жучок. От. А тепер я питаю:

— Відкіля вони прийшли — товариші Жучки? Скільки їх вийшло? Га?

А пройшли вони з краю в край нашу запашну червінькову революцію. Пройшли товариші Жучки, "кіт у чоботях".

...Ах, я знаю: це Жовтнева тайна. Відкіля вони вийшли — це Жовтнева тайна". <...>

У кожному слові Хвильового відчувається замилювання внутрішньою красою і силою слова й розуміння цієї сили. Зовсім скупими імпресіоністичними мазками малює він нам образ Гапки — товариша Жучка, маленького епізоду великої революції.

Ось вона: спідничка і блуза кольору хакі (бо це ж колір революції), трохи подерті. Що говорити про її зовнішність? "Ясно — жучок". Маленький на зріст "кіт у чоботях", на якого впали "тіні з бур'янів". Це, загалом, і не портрет у тому звичному для нас розумінні. Це — враження. Та й не можна чекати нічого іншого, адже головна правда, як говорить Хвильовий, "то ціла революція".

Революція відчувається у новелі такою силою, що займає собою весь простір і час, і водночас вона йде бур'янами разом з такими непомітними своїми героями, як Гапка — Жучок.

Сюжет майже не відіграє у творі істотної ролі. Хвильовий сам зазначає:

<...> "Тепер читач чекає від мене, мабуть, цікавої зав'язки, цікавої розв'язки, а від "кота в чоботях" — загальновизнаних подвигів, красивих рухів —

— і ще багато чого.

Це даремне.

Ми з товаришем Жучком не міщани, красивих рухів у нас не буде:

у товариша Жучка не буде.

За цим звертайтеся до гітарних героїв гітарних поем.

Товариш Жучок — це тільки "кіт у чоботях" із жвавими рухами, з бузиновим поглядом, що ходить по бур'янах революції і, як мураль, тягне сонячну вагу, щоб висушити болото...

А яке — ви самі знаєте.

І тільки.

А зав'язки-розв'язки так від мене і не дочекаєтесь. Бо зав'язка —
— Жовтень, а розв'язка — сонячний вік, і до нього ми йдемо". <...>

У передчутті "сонячного віку" — весь Хвильовий. Для нього революція — не криваве мливо з перемелених на її жорнах людських життів, а тривожне свято перетворення людини та вдосконалення світу.

І йде "бур'янами революції" товариш Жучок, наповнений своїм болем і прихованим стражданням. Пере білизну червоноармійцям, пришиває гудзики, випрошує на станціях паливо. А у проміжках між боями і турботами читає книжку "Что такое коммунизм" без автора. Потім стає вона секретарем партосередку, суворим суддею для всіх неорганізованих і безвідповідальних. І ніхто навіть не здогадується, що їй уже зовсім не дев'ятнадцять років, а двадцять п'ять, і що вона потай плаче за своїм втраченим дитям.

<...> "Тоді мені кирпатенький носик розказав, що їй не 19, як ми думали, а цілих 25 літ, і що у неї вже було байстря, і це невеличке байстря повісив на ліхтарі козак.

Це було на Далекому Сході, коли вона пішла по дорозі за загоном. А то була козака помста.

...А втім, це не диво, що дитину на ліхтарі повісили: було ще й не таке.

Я не збираюсь у вас викликати сльозу.

А от маленький подвиг — це без сумніву.

А чий? —

— Ви подумайте.

...Товариш Жучок № 2, № 3, № 4.

і не знаю, ще скільки єсть.

Товариша Жучок № 1 нема". <...>

Ідуть ці маленькі Жучки дорогами революції, її бур'янами, і стають символом її самої. Бо хто ж, як не вони, робить її. І хай революція не завжди є чистою і чесною, але вже такою вона є.

Можуть вони і помилитись, ці маленькі "муралі", можуть схибити, зійшовши з прямого і світлого шляху на шлях формалізму, самообмеження. Але зовсім не засудити хоче їх Хвильовий. Скоріше, він дивиться на ці помилки, як добрий батько на помилки своїх дітей, і сумує. Стає його "червінькова революція" маленькою секретаркою бюро, що воює на своєму маленькому фронті, а потім потай плаче над своїм звичайним людським горем.